

Katarzyna MICHALCZUK

Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie

AKTYWNOŚĆ DŻIHADYSTÓW PO ARABSKIEJ WIOŚNIE

Abstrakt:

Wydarzenia Arabskiej Wiosny i spowodowane nimi zwiększenie niestabilności w regionie Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu (MENA - Middle East and North Africa), stanowi istotny czynnik wpływający na ożywienie działalności ugrupowań dżihadystycznych. Jednym ze skutków Arabskiej Wiosny był wzrost wpływów politycznych ekstremistów w krajach regionu oraz zwiększenie ich zdolności operacyjnych, również w skali globalnej. Zmiany w systemach politycznych sprzyjały rozwojowi salafizmu i powstawaniu nowych organizacji fundamentalistycznych. Umocnienie pozycji konserwatywnych partii islamskich, uwolnienie z więzień przestępców skazanych za terroryzm czy niekontrolowany przemyt broni w konsekwencji wpłynęły na stopień zdolności militarnych i operacyjnych organizacji terrorystycznych. Działalność dżihadystów koncentruje się w znacznym stopniu na obcokrajowcach, a zagrożenie terrorystyczne dotyczy także europejskich turystów, którzy w dużej części państw arabskich stanowią największą grupę odbiorców lokalnych usług turystycznych. Region MENA jest także kluczowym dostawcą, a także ważną strefą tranzytową dla globalnych zasobów nośników energii. W związku z tym stabilność tego obszaru jest kwestią zasadniczą także w kontekście światowego bezpieczeństwa energetycznego. Celem artykułu jest określenie wpływu Arabskiej Wiosny na działalność Al-Kaidy Islamskiego Maghrebu i innych organizacji. Niniejszy artykuł opiera się na publikacjach naukowych i informacjach zamieszczonych na portalach internetowych i stanowi próbę ich systematyzacji i uogólnienia.

Słowa kluczowe: Afryka Północna i Bliski Wschód, Arabska Wiosna, bezpieczeństwo, dżihad, terroryzm.

Wstęp

Niestabilność w arabskojęzycznej Afryce i na Bliskim Wschodzie po Arabskiej Wiosnie wywarła silny wpływ na działania i zdolności operacyjne ugrupowań dżihadystycznych. Ponieważ Arabska Wiosna wpłynęła na pogorszenie stanu bezpieczeństwa, warto zastanowić się nad przyczynami serii antyrządowych protestów w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej

(MENA) w latach 2010-2012. Były to, w opinii większości badaczy takie zjawiska jak korupcja polityczna, nepotyzm władz, bezrobocie, łamanie praw człowieka oraz pojawiające się tendencje demokratyzacyjne [Moghadam, 2013; Brownlee, Masoud, Reynolds 2015]. Społeczeństwa arabskie, po latach cierpliwego znoszenia pogarszającego się standardu życia, rosnących cen żywności i bezrobocia, inflacji, korupcji, nepotyzmu władz, braku realnych perspektyw dla młodych, ograniczania swobód obywatelskich, postanowiły wyrazić sprzeciw i obalić opresyjne reżimy [m.in. Armbruster, 2011; Perthes, 2011; Campante, Chor, 2012]. Chociaż taki stan rzeczy rzeczywiście miał miejsce w wielu krajach arabskich, i powyższa argumentacja wydaje się przekonująca, w literaturze pojawiła się również konkurencyjna propozycja wyjaśnienia przyczyn Arabskiej Wiosny. Sugeruje ona, że powstania w krajach arabskich były inspirowane z zewnątrz. *„Istnieją powody, by sądzić, że Arabska Wiosna została wywołana lub przynajmniej zmanipulowana przez proamerykańskie grupy interesów i agencje, jak wcześniejsze "kolorowe" rewolucje, które wstrząsnęły byłymi państwami sowieckimi i socjalistycznymi. Wydaje się, że zostały one zaprojektowane w celu zbliżenia destabilizowanych państw do USA i ich sojuszników z NATO poprzez liberalizację ich gospodarek i "westernizację" ich systemów politycznych”* [Bolton, 2011]. Wiele do myślenia dają wyniki przeprowadzonych analiz zaangażowania amerykańskich fundacji i organizacji pozarządowych w promowaniu i finansowaniu arabskich rewolucji. Petras [2011] ocenił, że *„polityka zagraniczna USA ma długą historię instalowania, finansowania, uzbrajania i wspierania reżimów dyktatorskich, które popierają ich imperialną politykę i interesy tak długo, jak zachowują kontrolę nad swoimi ludźmi”*. Eligür [2014] zwrócił uwagę na artykuł opublikowany w magazynie *The Telegraph* 28 stycznia 2011 roku. Zawierał on tajny dokument wysłany z ambasady USA w Kairze do Waszyngtonu ujawniający zakres poparcia USA dla protestujących przeciwko prezydentowi Mubarakowi przed egipskim zamachem stanu [www.telegraph.co.uk]. Ponadto, Stany Zjednoczone wspierając powstania w Tunezji, Egipcie, Libii, Jemenie i Syrii zajęły ostrożne stanowisko wobec rewolt w regionie Zatoki Perskiej. Na przykład USA nie odniosły się do powstania większości szyickiej przeciwko reżimowi mniejszości sunnickiej w Bahrajnie. W tym czasie miały tam miejsce masowe przypadki łamania praw człowieka, a Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie pomagały Bahrajnowi w tłumieniu rewolt.

Arabska Wiosna w poszczególnych krajach

Manifestacje na gruncie Arabskiej Wiosny miały zróżnicowany charakter i przebieg. Konsekwencje powstań i udział organizacji terrorystycznych oraz grup fundamentalistycznych również były niejednorodne. W okresie regionalnych powstań bogate monarchie arabskie - Katar i Zjednoczone Emiraty Arabskie - okazały się być stabilnymi i dobrze prosperującymi jednostkami. W Omanie i Arabii Saudyjskiej odnotowano niewielkie protesty o

znacznie mniejszej intensywności [Ulrichsen, 2012]. Bahrajn zmierzył się z protestami szyitów, ale krwawo stłumił powstania dzięki interwencji wojskowej Arabii Saudyjskiej. Protesty w Jordani, Kuwejcie i Maroku były znacznie bardziej ograniczone [Bank, Richter, Sunik, 2014]. W przypadku Algierii demonstracje skutkowały spadkiem cen kilku wybranych artykułów spożywczych, ale wybory wygrało to samo ugrupowanie polityczne, które było u władzy przez 50 lat - Front Wyzwolenia Narodowego (FLN). W Libii i Syrii demonstracje przerodziły się w wojny domowe. Rządy Egiptu (Mubarak), Tunezji (Ben Ali) i Libii (Kaddafi) zostały obalone, gdzie w przypadku Libii miała miejsce interwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych, podczas której Muammar Kaddafi - libijski przywódca, który był u władzy przez ponad 40 lat, został zabity [Eligür, 2014]. Z kolei prezydent Jemenu podał się do dymisji po ponad roku masowych protestów. Ali Abdullah Saleh przekazał władzę w ręce wiceprezydenta, który był de facto jedynym kandydatem. Na podstawie kryterium ustroju politycznego monarchie okazały się bardziej odporne na niestabilność niż republiki [Bank, Richter, Sunik, 2014].

W krajach, które stanęły przed wyborem nowej władzy, w następstwie rewolucji pojawiły się ugrupowania islamskie. Przywódcy Al-Kaidy w Islamskim Maghrebie wydawali komunikaty skierowane do arabskiej społeczności pogrążonej w chaosie, promując organizację państw w duchu islamu i dżihadyzmu jako najwłaściwszego sposobu ochrony zbiorowych interesów [Eligür, 2014]. Al-Kaida Islamskiego Maghrebu (AQIM) wyraziła poparcie dla demonstracji przeciwko rządowi tunezyjskiemu i algierskiemu w nagraniu wideo opublikowanym 13 stycznia 2011 roku. Przywódca AQIM, Abu Musab Abdul Wadud oferował demonstrantom pomoc wojskową i szkolenia w ramach tej organizacji. Wzywał także do obalenia „skorumpowanego, przestępczego i despotycznego” reżimu tunezyjskiego, jak również do obalenia prezydenta Algierii Abdelaziza Boutefliki. Al-Kaida rozpoczęła rekrutację antyrządowych demonstrantów, z których część walczyła wcześniej przeciwko siłom amerykańskim w Iraku, i izraelskim w Gazie. Wielu bojowników opuściło region Sahary i Sahelu aby stanąć do walki w konfliktach, które toczyły się w Libii i Syrii. Niektórzy z tych zagranicznych bojowników powrócili, aby wzmocnić szeregi AQIM lub Państwa Islamskiego (IS) [Crone, 2017].

Kraje, które doświadczyły rewolucji Arabskiej Wiosny wciąż borykają się z wieloma wyzwaniem w ewentualnym przejściu do demokracji. Największymi zwycięzcami w przewrocie politycznym byli islamiści - przejęli kierownictwo nad rządami Egiptu i Tunezji oraz odegrali kluczową rolę w powstaniach w Mali, Libii, Syrii i Jemenie. Al-Kaida stała się również aktywną siłą w Libii od czasu wybuchu powstania przeciwko reżimowi Kaddafiego. W Libii, gdzie rewolucja przybrała szczególnie burzliwy charakter, islamiści zyskali wyjątkowo silny, realny wpływ na nowy rząd tego kraju. Nie tylko zajęli ważne stanowiska w porewolucyjnych strukturach bezpieczeństwa (zwłaszcza na niższych i średnich

szczeblach), ale także przejęli realną władzę w wielu miastach i prowincjach, przede wszystkim na wschodzie kraju. Po obaleniu tunezyjskiego prezydenta, potężna siła polityczna Ennahda (zdelegalizowana przez prezydenta Ben Alego) zdobyła 90 z 217 miejsc w Zgromadzeniu Konstytucyjnym wybranym do opracowania projektu nowej konstytucji dla Tunezji. Rząd Ben Alego trzymał fundamentalistów z dala od ważnych ról w polityce i społeczeństwie, ale Partia Ennahdha zniweczyła te dążenia i pokazała ich nieefektywność. W Egipcie Bractwo Muzułmańskie (partia al Nour) wyłoniło się jako potężna siła polityczna po obaleniu byłego prezydenta Hosniego Mubaraka - salafici i Bractwo Muzułmańskie przejęli większość miejsc w parlamencie [Schumacher, Schraeder 2019]. Po upadku jemeńskiego prezydenta Alego Abdullaha Saleha w lutym 2012 roku, Al-Kaida na Półwyspie Arabskim (AQAP) przejęła kontrolę nad niemal połową kraju i została odparta przez ofensywę nowego rządu jemeńskiego i poprzez ataki amerykańskich dronów [Moghadam, 2013]. AQAP wykorzystywała niestabilną sytuację do przeprowadzenia serii ataków, w tym samobójczych zamachów na oddziały rządowe oraz ataków na rurociągi naftowe i gazowe, a nawet do przejęcia terytorium w południowym Jemenie [Agov, 2012]. Arabska Wiosna zgodnie z interpretacją dżihadystów, miała być częścią globalnego dżihadu prowadzonego przez Al-Kaidę.

Rozwój organizacji salafickich

Z rewolucyjnego chaosu Arabskiej Wiosny wyłoniło się wiele organizacji dżihadystycznych, a wcześniej istniejące znacznie umocniły swoje wpływy [Berry, Dean, Elliott, 2019]. Al-Kaida w Islamskim Maghrebie (AQIM) jest organizacją terrorystyczną, która dołączyła do Al-Kaidy (AQ) w 2007 roku. Wcześniej AQIM była znana jako Salaficka Grupa Modlitwy i Walki (GSPC), która została utworzona w 1998 roku podczas wojny domowej w Algierii. Ideologia salaficka postuluje powrót do praktyk religijnych wczesnego, fundamentalistycznego islamu poprzez użycie walki zbrojnej [Zimmerman, 2019]. Dążąc do realizacji tego celu, GSPC przyjęła jako cel pośredni obalenie algierskiego rządu i ustanowienie islamskiego kalifatu w Maghrebie, aby wprowadzić i egzekwować szariat. Na początku 2000 r. GSPC postanowiła także obalić rządy Mauretanii, Maroka, Tunezji i Mali, oraz odzyskać utracone ziemie islamskie w południowej Hiszpanii.¹ Jako filia Al-Kaidy, AQIM rozszerzyła działalność na państwa Sahelu: Mali, Niger i Czad.

W kilku krajach regionu działa salaficka organizacja Ansar al-Sharia. Pierwsza komórka została utworzona w Libii (ASL) i zarówno tam, jak i w

¹ CISAC, Center for International Security and Cooperation, https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/aqim#highlight_text_7741

innych państwach utworzenie tej struktury zbiegło się w czasie z powstaniem arabskimi (tab. 1).

Tab. 1. Chronologia powstania Ansar al-Sharia w wybranych krajach podczas Arabskiej Wiosny

Organizacja terrorystyczna Ansar al-Sharia		
Lp.	Miejsce powstania	Data powstania
1.	Libia	luty 2011
2.	Tunezja	kwiecień 2011
3.	Jemen	maj 2011
4.	Maroko	wrzesień 2012
5.	Mali	grudzień 2012
6.	Mauretania	luty 2013
7.	Egipt	czerwiec 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.moroccoworldnews.com; www.web.archive.org; www.hudson.org.

Początkowo ASL stworzył program *Da'wab* (działalność polityczna obejmująca zapraszanie i wzywanie do przyjęcia islamu), obejmujący m.in. świadczenie usług socjalnych zarówno w Libii, jak i poza jej granicami jako istotny element ustanowienia i budowy nie tylko społeczeństwa islamskiego, ale ostatecznego państwa islamskiego podporządkowanego szariatowi. Głównym celem ASL było ustanowienie w Libii państwa islamskiego opartego na szariacie jako jedynym źródle prawodawstwa, a jedynym sposobem osiągnięcia tego celu był dżihad. Ponadto, w przeciwieństwie do wielu innych islamskich grup bojowych i partii politycznych działających w Libii, ASL wyraźnie odcięła się od demokracji, od początku uważając ten system za antytezę islamu [Gråtrud, Skretting, 2017]. Jak zauważa Zelin „podczas gdy ASL skupiał się głównie na problemach lokalnych, miał także wymiar globalny i w dużym stopniu wpisuje się w ideologię globalnego dżihadyzmu” [Zelin 2013]. O aspekcie globalnym działalności ASL świadczy również aktywność organizacji w prowadzeniu obozów szkoleniowych dla międzynarodowych dżihadystów w Libii. Ansar al-Sharia dała o sobie znać 11 września 2012 r. podczas ataku na konsulat USA w Benghazi. Wielu naukowców wskazuje również na powiązania organizacji z Al-Kaidą Islamskiego Maghrebu [Zelin 2013; Gråtrud, Skretting, 2017]. Grupa wielokrotnie powtarzała również założenia Al-Kaidy w swoich komunikatach. Co więcej, Komisja ds. Wywiadu Senatu Stanów Zjednoczonych poinformowała, że podobnie jak libijska ASL, Ansar al Sharia Tunezja (AST) ma powiązania z AQIM [Joscelyn, 2014; U.S. Senate Select Committee on Intelligence Report, 2014].

Batalion Uqba ibn Nafi to kolejna niebezpieczna grupa terrorystyczna, której główna siedziba znajduje się w górach Chaambi na granicy algiersko-tunezyjskiej. Tunezyjscy urzędnicy nazwali brygadę Uqba ibn Nafi próbą

utworzenia jednostki AQIM w Tunezji. Regionalni urzędnicy ds. bezpieczeństwa stwierdzili, że grupie tej przewodzili Algierczycy blisko związani z AST i przywódcą AQIM Abdelmalekiem Droukdelem [Zelin, Lebovich, Gartenstein-Ross, 2013]. Działania batalionu są wymierzone przeciwko tunezyjskim siłom bezpieczeństwa i miejscowej ludności. Najbardziej śmiertelna zasadzka na armię tunezyjską miała miejsce w lipcu 2014 r. w górach Chaambi. Zabito wówczas 15 żołnierzy i raniono 20 kolejnych [www.longwarjournal.org]. *„Organizacje salaficko-dżihadystyczne Ansar al-Sharia, Katibat Uqba ibn Nafi oraz AQIM są ze sobą powiązane na różne sposoby i stanowią wyzwanie dla bezpieczeństwa Tunezji i poza nią”* [Kumar, 2017]. Lokalnych grup terrorystycznych jest znacznie więcej, a wiele z nich ma powiązania ze światową siecią Al-Kaidy i Państwem Islamskim. M.in. al-Shabaab ze wschodniej części Półwyspu Somalijskiego, od 2012 roku jest oficjalnie komórką Al-Kaidy [Bwire, 2019], podobnie jak Jabhat An Nusra, która od 2012 roku była również aktywna w kluczowych obszarach konfliktu w Syrii. Bojownicy islamscy są aktywni także w Mali [Danielewicz, 2019].

Upadek reżimu libijskiego również miał bezpośredni wpływ na stabilność w regionie Sahelu, od Mauretanii po Erytreę, gdzie w wielu państwach panuje ubóstwo, a brakowi bezpieczeństwa żywnościowego towarzyszy słabość organów państwa i nieszczerne granice. Sytuacja ta sprzyja rozwojowi działalności handlarzy narkotyków, rebeliantów reprezentujących transgraniczne grupy etniczne powiązanych z byłym reżimem libijskim. Wzrósł tam także niekontrolowany przepływ zaawansowanej technologii zbrojeniowej z Libii, w tym pocisków ziemia-powietrze. Skutkowało to długotrwałym brakiem bezpieczeństwa również w regionie Sahelu. Zwiększenie zdolności operacyjnych podmiotów niepaństwowych powiązanych z radykalnym islamem zdestabilizowało północne Mali, gdzie ruch Tuaregów ogłosił niepodległość po zamachu stanu w marcu 2012 r. [Agov, 2012].

Chaos spowodowany Arabską Wiosną stworzył również doskonałą sposobność do zbrojenia dla islamskich grup terrorystycznych. Długa granica Tunezji z Libią była punktem transferu broni i bojowników do Tunezji. Przemycana broń z Libii była również dostarczana do Mali, dzięki specjalnej sieci przemytniczej AQIM i innych powiązanych grup. Niekontrolowany przemysł libijskiej broni wzmocnił zdolności wojskowe AQIM.

Co ciekawe, rewolucyjna destabilizacja pozwoliła na uwolnienie więźniów skazanych za działalność terrorystyczną bez żadnych konsekwencji. Prawdopodobnie na rozkaz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych uzbrojeni ludzie w Egipcie i Libii wkroczyli do więzień i uwolnili tysiące przestępców. Otworzono także drzwi celi w więzieniach z ostrym rygorem [Armbruster, 2011]. Po rewolucji egipskiej w 2011 r. wielu uwięzionych członków egipskiego ruchu dżihadystycznego zwolniono z więzień a wolność słowa została ograniczona. Pozwoliło to salafitom na wznowienie działalności, zdobycie

poparcia i rekrutację zwolenników. Wśród zwolnionych z więzień był Ahmad Ashoush - jeden z zasłużonych przywódców ruchu dżihadystycznego [Staffel, Awan, 2016].

Znaczenie dla bezpieczeństwa

Region MENA, geograficznie bliski Europie, jest obszarem tranzytowym dla globalnego transportu morskiego, a zwłaszcza dla transportu ropy naftowej i gazu ziemnego, które pochodzą (w 60%) z państw zlokalizowanych nad Zatoką Perską. Ważnymi dostawcami nośników energii (zwłaszcza dla Europy) były też państwa Afryki Północnej. Najważniejsze w skali światowej strategiczne punkty tranzytowe to niewątpliwie Suez, Bab el-Mandeb i Ormuz. Wszystko to sprawia, że bezpieczeństwo w regionie ma znaczenie ponadnarodowe. Tymczasem Bliski Wschód i Afryka Północna to najmniej stabilny i niespokojny region świata, co powoduje zakłócenia w dostawach nośników energii, sprzyja rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, oraz - w kontekście niniejszego artykułu – rozwojowi terroryzmu. Według Syryjskiego Obserwatorium Praw Człowieka, konflikt w Syrii pochłonął ponad pół miliona ofiar śmiertelnych [dane na 04.01.2020] od początku rewolucji syryjskiej 15 marca 2011 r. [www.syriaahr.com]. Wiąże się to również z przesiedleniami i nielegalną imigracją, której Europa doświadczyła najintensywniej od II wojny światowej. Szacuje się, że w 2015 r. liczba uchodźców i migrantów, którzy przepłynęli Morze Śródziemne, szukając bezpieczeństwa i lepszego życia w Europie, przekroczyła 1 milion, przy czym nie znana jest liczba tych, którzy próbę dostania się do Europy przypłacili życiem. Migranci i uchodźcy przybywający do Europy z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu zdominowali narrację medialną i stali się poważnym problemem dla europejskich przywódców.

Arabska Wiosna miała również konsekwencje gospodarcze. Według *NATO Parliamentary Assembly Report* niestabilność związana z rewolucjami w latach 2010-2012 kosztowała dodatkowo 20 mld USD w postaci utraconego PKB, 35,28 mld USD utraconych w wydatkach publicznych i gwałtowny spadek dochodów. Jednakże nagły wzrost cen ropy naftowej (15% w 2011 r.) doprowadził do znacznego wzrostu PKB krajów produkujących ropę naftową. Jednocześnie załamanie ruchu turystycznego dotknęło kraje śródziemnomorskie [Agov, 2012]. Gospodarka wielu państw arabskich (m.in. Egipt, Tunezja) opiera się w dużej mierze na branży turystycznej. Działalność AQIM i innych grup motywowanych fundamentalizmem islamskim jest potężnym zagrożeniem dla turystów, w tym międzynarodowych odbiorców usług turystycznych. Al-Kaida Islamskiego Maghrebu znana jest również z porwań obywateli państw zachodnich dla okupu i handlu ludźmi.

Region Morza Śródziemnego jest postrzegany jako źródło niestabilności, w tym przestępczości międzynarodowej, handlu ludźmi, narkotykami i

nielegalną bronią. Jest to również centrum działań wielu islamskich grup terrorystycznych, które ponoszą odpowiedzialność za ataki terrorystyczne, zabójstwa funkcjonariuszy sił bezpieczeństwa czy porwania obcokrajowców. Niestabilność polityczna jaka nastąpiła w związku z wydarzeniami Arabskiej Wiosny, dała AQIM i innym organizacjom nowe możliwości wzmocnienia swojej potęgi w regionie. Zwiększone możliwości operacyjne islamskich grup ekstremistycznych sprawiły, że terroryzm stał się wyzwaniem nie tylko dla lokalnego, ale także dla światowego bezpieczeństwa.

Wydarzenia Arabskiej Wiosny przyniosły ożywienie działalności wielu organizacji i ugrupowań ugrupowań dżihadystycznych. Wzmocniona została pozycja ekstremistów islamskich powiązanych z Al-Kaidą, którzy pozyskali broń ze splądrowanych arsenałów, co zwiększyło ich aktywność polityczną i operacyjną (w tym terrorystyczną). Zmiany w systemach politycznych sprzyjały rozwojowi salafizmu i powstawaniu nowych organizacji fundamentalistycznych. W czasie rewolucyjnego chaosu powstało wiele nowych grup terrorystycznych, które były lokalnymi komórkami Al-Kaidy lub Państwa Islamskiego, albo były z nimi w dużym stopniu powiązane. Ich szeregi zasilili tysiące przestępców skazanych wiele lat wcześniej za działalność terrorystyczną. Islamiści byli największymi zwycięzcami w politycznych przewrotach - przejęli kierownictwo nad rządami w Egipcie i Tunezji, oraz odegrali kluczową rolę w powstaniach w Mali, Libii, Syrii i Jemenie. Zwiększone zdolności militarne islamskich grup ekstremistycznych sprawiły, że terroryzm stał się wyzwaniem nie tylko dla bezpieczeństwa lokalnego, ale i światowego.

Literatura

- Agoy, A., 2012. *The Arab Spring: Implications for Euro-Atlantic Security*. General Report, NATO Parliamentary Assembly.
- Armbruster, J., 2011. *Arabska wiosna. Rewolucja w świecie islamskim*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław.
- Bank, A., Richter, T., Sunik, A., 2014. *Durable, Yet Different: Monarchies in the Arab Spring*, Journal of Arabian Studies. Arabia, the Gulf, and the Red Sea, Vol. 4, No. 2.
- Berry, B., Dean, D., Elliott, E., 2019. *Jihadism on the long-wave clock*, Journal of Globalization Studies, Vol. 2, No. 2.

- Bolton, K.R., 2011. *Are American Interests Behind The "Spontaneous" Revolts In North Africa?* World Affairs: The Journal of International Issues, Vol. 15, No. 3.
- Brownlee, J., Masoud, T., Reynolds, A., 2015. *The Arab Spring. Pathways of Repression and Reform*, Oxford University Press, UK.
- Bwire, J.P., 2019. *Emergence of Religious Radicalism and Violent Extremism: Historical Roots and Contemporary Trends in Kenya with a Focus on Al Shabaab*, African Multidisciplinary Journal of Research, Vol. 4, No. 1.
- Campante, F.R., Chor, D., 2012. *Why Was the Arab World Poised for Revolution? Schooling, Economic Opportunities, and the Arab Spring*, Journal of Economic Perspectives, Vol. 26, No. 2.
- Crone, M., 2017. *Islamic State's Incursion into North Africa and Sabel: A Threat to al-Qaeda?*, Connections, Vol. 16, No. 1.
- Danielewicz, K., 2019, *Sytuacja bezpieczeństwa w Mali w latach 2015-2018*, Przegląd Geopolityczny, 28, s. 64-85.
- Długosz, Z., 2015. *Sytuacja ludnościowa w krajach muzułmańskich w świetle wybranych parametrów demograficznych*, Przegląd Geopolityczny, 13, s. 65-78.
- Eligür, B., 2014. *The 'Arab Spring': implications for US-Israeli relations*, Israel Affairs, Vol. 20, No. 3.
- Falkowski, M., Pytel, M., 2014. *The Essence and Notion of Terrorism in the Aspect of Asymmetrical Threat*, Przegląd Geopolityczny, 10, s. 23-32.
- Fogaš, A., Verba, V., *Ongoing conflicts in the Middle East and their impact on Europe*, European Journal of Geopolitics, 4, 2016, pp. 51-67.
- Głogowski, A., *The ideological base of radicalisation of young muslims*, European Journal of Geopolitics, 5, 2017, pp. 4-21.
- Gråtrud, H., Skretting, V.B., 2017. *Ansar al-Sharia in Libya: An Enduring Threat*, Perspectives on Terrorism, Vol. 11, No. 1.
- Gugin, A., DeLong, M., Lisnevskaya, Y., 2021. *The problem of political leadership on the example of Yemen*, Przegląd Geopolityczny, 36, s. 98-109.
- Hyra, M., 2016. *Zaangażowanie Arabii Saudyjskiej w aktualne konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie – przyczyny i perspektywy*, Przegląd Geopolityczny, 17, s. 50-62.
- Joscelyn, T., 2014. *UN recognizes ties between Ansar al Sharia in Libya, al Qaeda* (https://www.longwarjournal.org/archives/2014/11/un_designates_ansar.php).
- Kaczor, W., 2021. *Ludobójstwo jezydów w północno-zachodnim Iraku - aspekty prawne i kulturowe*, Przegląd Geopolityczny, 36, s. 110-129.
- Kumar, R., 2017. *Socio-economic context of the Arab spring in North Africa*, International Journal of Applied Social Science, Vol. 4, No. 5,6.
- Lotarski, P., 2021. *Rozwój komponentu militarnego Hezballah w XXI wieku w kontekście konfliktu libańsko-izraelskiego*, Przegląd Geopolityczny, 36, s. 80-97.

- Moghadam, V.M., 2013. *What is democracy? Promises and perils of the Arab Spring*, Current Sociology, Vol. 61, No. 4.
- Perthes, V., 2011. *Europe and the Arab Spring*, Survival, vol. 53(6), s. 73-84.
- Petras, J., 2011. *Washington Faces the Arab Revolts: Sacrificing Dictators to Save the State*, Journal of Contemporary Asia, Vol. 41, No. 3.
- Plebaniak, P., 2019, *Wojna jako nieporozumienie koncepcyjne. Rozważania o rozliczalności, maskowaniu oddziaływania i asabijja*, Przegląd Geopolityczny, 27, s. 9-31.
- Pyka, A., 2020. *Global position and future of Algeria after the Revolution of Smiles*, European Journal of Geopolitics, 8, pp. 38-52.
- Schmidt, P., 2017. *Zamachy stanu w Egipcie (2013) i Turcji (2016) – podstawy sukcesu i przyczyny porażki*, Przegląd Geopolityczny, 20, s. 86-94.
- Schumacher, M., Schraeder, P., 2019. *Does Domestic Political Instability Foster Terrorism? Global Evidence from the Arab Spring Era (2011–14)*, Studies in Conflict & Terrorism, Vol. 44, No. 3.
- Sikora, A., 2015. *Pomiędzy wiarą a polityką. Perspektywa wprowadzenia demokracji w państwach islamskich*, Przegląd Geopolityczny, 13, s. 137-150.
- Stach, Ł., Kura, A., 2015. *Samozwańcze kalifaty we współczesnym świecie*, Przegląd Geopolityczny, 13, s. 79-102.
- Staffel, S., Awan, A.N., 2016. *Jihadism Transformed: Al-Qaeda and Islamic State's Global Battle of Ideas*, Oxford University Press, UK.
- U.S. Senate Select Committee on Intelligence Report, 2014 (<https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/publications/13134.pdf>).
- Ulrichsen, K.C., 2012. *Small States with a Big Role: Qatar and the United Arab Emirates in the Wake of the Arab Spring*, Discussion Paper, Durham University, HH Sheikh Nasser Al-Sabah Programme, Vol. 3.
- Wasiuta, O., Wasiuta, S., 2018, *Polityka wewnętrzna i administracja „Państwa Islamskiego”*, Przegląd Geopolityczny, 26, s. 115-124.
- Wilczyński, P. L., 2016. *Uzbrojenie armii państw muzułmańskich i ich przemysł zbrojeniowy. Część I – Afryka*, Przegląd Geopolityczny, 16, s. 59-76.
- Wilczyński, P. L., 2016. *Uzbrojenie armii państw muzułmańskich i ich przemysł zbrojeniowy. Część II – Azja i Balkany*, Przegląd Geopolityczny, 17, s. 100-132.
- Wilczyński, W. J., 2015. *Muzułmanie w Europie: aspekty geograficzne, polityczne i religijne*, Przegląd Geopolityczny, 14, s. 107-120.
- Zelin, A.Y., 2013. *Al-Qaeda Announces an Islamic State in Syria*, Washington Institute for Near East Policy, Washington, D.C.
- Zelin, A.Y., Lebovich, A., Gartenstein-Ross, D., 2013. *Al-Qa`ida in the Islamic Maghreb's Tunisia Strategy*, CTC Sentinel, vol. 6, no. 7, Combating Terrorism Center.

- Zimmerman, K., 2019. *Road to the Caliphate: The Salafi-Jihadi Movement's Strengths*, American Enterprise Institute Paper & Studies.
- Zupančič, J., Wilczyński, P. L., 2017. *Fala imigracji do Europy z perspektywy krajów tranzytowych*, Przegląd Geopolityczny, 19, s. 70-83.
- Żebrowski, A., 2015. *Walka informacyjna wsparciem terroryzmu islamskiego (wybrane aspekty)*, Przegląd Geopolityczny, 13, s. 103-120.

Jihadist activity after the Arab Spring

The events of the Arab Spring and the resulting increase in instability in the Middle East and North Africa (MENA) region, has been a significant factor in the revival of the activities of jihadist groups. One of the effects of the Arab Spring has been an increase in the political influence of extremists in the countries of the region and an increase in their operational capabilities, also on a global scale. Changes in the political systems encouraged the growth of Salafism and the emergence of new fundamentalist organizations. The strengthening of the position of conservative Islamic parties, the release from prison of criminals convicted of terrorism, or the uncontrolled smuggling of weapons have consequently influenced the degree of military and operational capabilities of terrorist organizations. Jihadist activity is largely focused on foreigners, and the terrorist threat extends to European tourists, who in much of the Arab world constitute the largest group of local tourism customers. The MENA region is also a key supplier, as well as an important transit zone for global energy resources. Consequently, the stability of this area is also a crucial issue in the context of global energy security. The purpose of the article is to determine the impact of the Arab Spring on the activities of al-Qaeda of the Islamic Maghreb and other organizations. This article is based on scientific publications and information posted on Internet portals and is an attempt to systematize and generalize them.

Key words: Arab Spring, jihad, North Africa and the Middle East, security, terrorism.